

Kapitalismen och patriarkatet – kvinnokamp på två fronter

Kvinnliga aktivister i Kapstadens arbetarorganisationer spånar på strategier för att utmana sexism inom arbetarrörelsen. De arbetar också på att stärka sitt inflytande och öka sin politiska medvetenhet. Anna Davies van Es leder detta i projektet *Building Women's Activism*.

ENGAGEMANGET ÄR ETT VIKTIGT FÖRSÖK att stödja kvinnor i deras kamp mot ANC-regeringens politik som bara två år efter apartheids fall 1994 svängde kraftigt till höger och lade tyngdpunkten på privatiseringar och liberalisering av ekonomi och handel.

Även om kvinnor utgör en stor majoritet av medlemmarna i många av de sociala rörelser som bildades som ett svar, återfinns de sällan i ledarskapet. Behovet av att aktivt arbeta för kvinnors ökade politiska utrymme inom rörelserna har dock börjat uppmärksammas och flera olika initiativ har startats under de senaste åren för att stärka kvinnors positioner.

Anna Davies van Es arbetar för den enskilda organisationen ILRIG i Kapstaden. Som feminist sedan många år tillbaka är hon bland annat ansvarig för projektet *Building Women's Activism* som pågått i fyra och ett halvt år.

HUR SER KVINNOKAMPEN I SYDAFRIKA UT idag, och skulle du kalla det en feministisk kamp?

– Efter det demokratiska valet 1994 har kvinnorörelsen i stort sett avvecklats. Många kvinnor som var aktiva i anti-apartheidkampen, och som såg sig själva som en del av en kvinnorörelse, har antingen förflyttats till statsmaskineriet eller driver enskilda organisationer som definitivt inte har en feministisk agenda. På många sätt trodde de kanske att kampen var över. Som ett resultat av deras hårda arbete och kamp har vi väldigt progressiva lagar, men det bottenar inte i en bred, gräsrotsbaserad kvinnorörelse.

– Den andra delen av din fråga var om kampen är feministisk. Jag tycker inte det. Det finns individer inom organisationer som fokuserar på frågor som direkt påverkar kvinnor som menar att de är feminister, och så har vi de feministiska akademikerna, som ofta har väldigt liten kontakt med gräsrotsaktivismen.

– Sydafrikas nuvarande kvinnorörelse är reformistisk till sin form och sitt innehåll, och är inte kopplad till arbetarklasskvinnors erfarenhet av institutionaliserat patriarkat och nyliberalism. Därför kan den inte mobilisera för social förändring. Men det finns tecken på förändring. Till exempel hade den ickestatliga organisationen GETNET en uttalat feministisk konferens om krisen år 2008. Och så har vi *Building Womens Activism*,

som jag arbetar med, som driver en feministisk process för arbetarklasskvinnor från arbetarorganisationer, även om alla inblandade inte måste se sig själva som feminister. En ny organisation har också nyss startats, som heter Feministiskt Alternativ.

– Så även om jag inte skulle beskriva den så kallade officiella kvinnorörelsen som feministisk, så finns det tecken på att intressanta saker händer och olika samarbeten tar form. Det är ändå spännande tider!

KAN DU SÄGA NÅGOT OM HUR FEMINISM som ideologi betraktas inom fackföreningar och sociala rörelser i Sydafrika?

– Det är olika. När vi i ILRIG skrev en pamflett om feminism

– Intressanta saker händer och olika samarbeten tar form. Det är spännande tider! säger Anna Davies van Es.

Foto: Linn Hjort

var vi tydliga med att vi behövde göra upp med några av myterna om feminism och de reaktionära attityderna mot feminism som finns inom en del rörelser – som att feminismen enbart är till för västvärlden eller att feminismen skapar motsättningar.

– Men det egendomliga är att de aktivister vi arbetar med antagligen aldrig hört talas om dessa myter, så de har inte det bagaget. Det är de äldre aktivisterna, som har varit ledare för fackföreningar och liknande, som antingen är för eller emot feminism. Den stora frågan handlar faktiskt inte om feminismen utan om varför vi har processer för enbart kvinnor.

HUR HAR KVINNOR PÅVERKATS av den demokratiska ANC-regeringens politik?

– Det specifika beslutet 1996, efter två år vid regeringsmakten, att göra en fundamental vridning till höger har varit mycket skadligt för kvinnor i Sydafrika. Det har slagit fast många av ojämlikheterna som skapades under apartheid och förvärrat dem i vissa fall. Och eftersom Sydafrika har blivit mer ojämlikt, har det blivit farligare för kvinnor. Kvinnor är fattigare, mer sårbara för våld. Kvinnor har svårare att hitta bra arbeten, de drivs in i mer exploaterande arbetssituationer. Vi har kvinnor som arbetar som hembiträden med väldigt låga minimilöner och som nu blir arbetslösa på grund av krisen och hur den påverkar medelklassen och överklassen.

– När det gäller liberaliseringen av handel och investeringar finns det industrier som har blivit helt raserade, som kläd- och skoindustrin, där de flesta anställda var kvinnor. De har nu antingen blivit arbetslösa eller inkluderade i arbetsprocessen på mer exploaterande villkor, som att tvingas arbeta hemifrån.

SKULLE DU SÄGA ATT MÄNNISKOR BÖRJAR bli demoraliserade?

– Det beror på. De kvinnor jag arbetar med är inte demoraliserade, de tvingas att agera och deras entusiasm och passion för att förändra världen får dem att fortsätta. Men bostadsaktivisterna, som arbetar mot vräkningar, kan vinna sina fall i domstol och sedan byts provinsregeringen ut, och plötsligt slåss de om samma saker igen. Ja, de börjar bli demoraliserade. Och så finns det delar av befolkningen som inte är aktivister och som uppen-

bart har gett upp, som arbetssökande som inte längre söker arbete och ungdomar som blir gravida och som inte tror att de har många andra möjligheter.

Hur har regeringen hanterat kvinnofrågor?

– De har naturligtvis startat en del projekt, men det är väldigt knapphändigt och backas inte upp av politikerna ens. Jag menar, vi har en president som är misogyn och homofobisk!

– Jag kan inte komma på ett enda fall där de haft framgång. Barnbidraget har höjts och de sade att det skulle öka ytterligare – men så slog krisen till helt oväntat och nu urholkas dessa framgångar med den ekonomiska krisen som ursäkt för att det inte finns pengar. Samtidigt som företagen betalar alldeles för låga skatter!

”Beslutet 1996 att göra en fundamental vridning till höger har varit mycket skadligt för kvinnor i Sydafrika.”

OCH VAD GÄLLER VÅLD mot kvinnor?

– Det görs mycket lite. Våldet mot kvinnor ökar. Jag tror att det finns en länk mellan ett alltmer ojämlikt samhälle och ökat våld. Man kan se att patriarkatet sätter upp olika roller för män och kvinnor, och kapitalismen förhindrar oss från att uppfylla dessa roller. Resultatet blir demoralisering, frustration, våld och ett desperat försök att återfå makten.

Så vilka lösningar finns det?

– Vi skulle lätt kunna göra upp en lista med saker som borde göras, men det är inte vårt uppdrag. Det är lätt att sitta på ett fik eller ett möte och säga att kvinnor ska ha rätt till ditten och datten. Men jag tror inte att det är på det sättet som revolutionär förändring sker. Det enda sättet att få till förändring är att bygga rörelser som kan ta sig an utmaningarna som kapitalismen och patriarkatet ställer och som förstår hur de båda systemen stöder varandra.

– Om man inte gör det så för det första marginaliserar man halva den arbetande befolkningen i kampen, vilket betyder att man bara utnyttjar halva sin kapacitet. För det andra: om kvinnor, som utgör en majoritet av rörelserna på grund av hur kapitalismen påverkar dem så specifikt, inte får stöd av männen så har en majoritet av de inblandade mindre kapacitet.

– En tredje poäng är att om man bekämpar det ena utan att bekämpa det andra så är förändring inte möjligt.

LINN HJORT

Tidigare publicerad i tidningen Arbetaren